

Liudas Mažylis, Ingrida Unikaitė-Jakuntavičienė***

Vytauto Didžiojo universitetas

Bankų sistemos stabilumo sąsajos su visuomenės saugumu: „Snoro“ ir Ūkio bankų žlugimas

Straipsnyje analizuojamas bankų sistemos stabilumas kaip svarbi visuomenės saugumo sąlyga. Siekiama išanalizuoti dviejų komercinių bankų – „Snoras“ ir Ūkio bankas – žlugimo trumpalaikį ir ilgalaikį poveikį visuomenės požiūriui į bankininkystę Lietuvoje. Pasinaudojant naujojo institucionalizmo teorinėmis priemonėmis, konstruojamas analitinis modelis, paremtas dviejų pagrindinių internetinės žiniasklaidos portalų – *Lrytas.lt* ir *Delfi.lt* – diskursyvinų devizų rekonstrukcija. Vertinamos pagrindinių proceso veikėjų (Lietuvos banko, valstybės vadovų, pačios žiniasklaidos) pozicijos kintančioje struktūrinėje aplinkoje. Konstatuojama, kad naujasis institucionalizmas sudaro tinkamus teorinius rėmus tiriamiesiems procesams apibūdinti, įvertinant proceso veikėjų išskaičiavimus ir aiškinant politikos procesų raidą, atsižvelgiant į konsensuso, priimto ankstesniuose politikos proceso etapuose, aplinkybes. Naudojant diskursyvinio institucionalizmo priegią, tampa įmanoma suvokti veikėjus, jų didelę įtaką struktūrinei aplinkai. Tyrimo eigoje išryškinti penki bankų žlugimo etapai, atspindintys žiniasklaidos naujienų portaluose. Jie skiriasi trukme, intensyvumu ir (re)konstruojamomis diskursų naudojamomis priemonėmis, lyginant ankstesnįjį banko žlugimo atvejį su vėlesniu. Pavyzdžiui, visuomenės būseną, sukeltą „Snoro“ banko žlugimo, galima apibūdinti kaip klasikinių kognityvinio disonanso atvejį: visuomenė vienu metu laiko komercinius bankus Lietuvoje nepatikimais, tačiau ir toliau sėkmingai naudojami jų paslaugomis. Tiriama problema politiškai laikytina marginalija, neturėjusia esminės įtakos pagrindiniams politikos procesams. Tai skiriasi nuo ankstyvojo posovietmečio, kai indėlių saugumas, prarastos santaupos buvo tapę svarbiais argumentais partijų kovoje dėl valdžios. Galima manyti, kad politikos lauko veikėjai, įskaitant pagrindines žiniasklaidos priemones, tinkamai susigaudė dinamiškoje situacijoje, minimizuodami negatyvų dviejų paeilui komercinių bankų žlugimo poveikį.

*Dr. Liudas Mažylis – Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Viešojo administravimo katedros profesorius. Adresas korespondencijai: S. Daukanto 28, 44246 Kaunas, tel. 8-37-327871, el. p. l.mazylis@pmdf.vdu.lt.

** Dr. Ingrida Unikaitė-Jakuntavičienė – Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Politologijos katedros docentė. Adresas korespondencijai: Gedimino 44, 44246 Kaunas, tel. 8-37-206704, el. p. i.unikaite-jakuntaviciene@pmdf.vdu.lt.

Įvadas

Bankų sistemos stabilumas yra pakankamai svarbus visuomenės suvokiamo saugumo (švelniojo saugumo) komponentas². Tranzityviose visuomenėse bankų stabilumas yra įgijęs papildomų dimensijų, t. y., labai dažnai jis siejamas ne tik su bankų sistemos stabilumu, bet ir su visos tam tikros geopolitinės erdvės saugumu.

Prarastos santaupos ir valdžios kaltė dėl to ilgam įsirežia į visuomenės atmintį. Santaupų ir (arba) indėlių praradimas „Sekundės“ banke 1994 metais ar Lietuvos akciniame inovaciniame banke apie 1995-uosius siejama su laukinio kapitalizmo santykių modelio brovimusi, o masinėje žiniasklaidoje tie vertinimai buvo dar ilgai ir noriai palaikomi³. Iki šiol visuomenės diskursuose minėtų bankų ir finansinių piramidžių žlugimas tai – pokomunistinės epochos vienas svarbių bruožų, „socialistinio“ mentaliteto nesugebėjimo prisitaikyti prie naujų rinkos santykių svarbus simbolis⁴.

Nusistovėjusios stabilios komercinių bankų sistemos kontekste 2011 metais ir 2013 metais paeiliui vykę dviejų komercinių „Snoro“ ir Ūkio bankų žlugimai verčia grįžti prie bankų žlugimo temos.

Šio straipsnio pagrindinis *objektas* – informacija apie „Snoro“ ir Ūkio banko žlugimą Lietuvos žiniasklaidoje ir jos poveikis visuomenės saugumo suvokimui.

Politikos ir politinės komunikacijos mokslų požiūriais, šiuo metu, kalbant apie naujus bankų žlugimo atvejus, atsiranda nauja išplėtos tradicinės ir netradicinės (elektroninės) žiniasklaidos dimensija. Viena vertus, tai lemia dinamiškesnę žinios apie (neva) žlungantį banką sklaidą. Kita vertus, žiniasklaidos erdvės analizė gali tapti patogiu procesų analizės instrumentu.

Pasirinktojo objekto tyrimams gali būti taikomos įvairios priemonės ir teoriniai rėmai. Panašiems, su visuomenės suvokimu siejamiems, procesams tyrinėti svarstyti naujojo institucionalizmo porūšių pritaikomumas. Racionaliojo pasirinkimo, sociologinis, taip pat istorinis ir diskursyvinis institucionalizmas savaip nusako santykį tarp proceso veikėjų ir kintančios struktūrinės

² Brown A., „Making sense of the collapse of Barrings Bank“, *Human Relations* 58 (12), 2005, p. 1579–1604.

³ *Lrytas.lt, Delfi.lt* – Snoro atveju tokios reminiscencijos tikrai buvo.

⁴ Mažylis L., Unikaitė-Jakuntavičienė I., Povilaitis R., „Security discourses in the Lithuanian news portals: two cases of private bank collapse“, Presentation at the conference *Edukacija dla bezpieczenstwa. Wyzwania i zagrozenia w XXI wieku. Militarne i niemilitarne paradygmaty bezpieczenstwa*. Gdansk, 2013.

aplinkos⁵. Informacijos sklaidos analizę papildant įrėminimo koncepcija⁶ ir atsižvelgiant į kognityvinius procesus⁷, gali būti konstruojami teoriniai rėmai, leidžiantys padaryti svarbių akademinų išvalgų. Kartu toks tyrimas tampa prasmingu objektu apibūdinant taikomų teorijų aiškinamąją galią.

Taigi šio straipsnio *tikslas* – rekonstruoti informaciją apie dviejų bankų žlugimą žiniasklaidos portaluose ir apibūdinti jų poveikį visuomenės (ne)saugumo pojūčio formavimuisi.

Tyrimo *uždaviniai*:

- parinkti teorinę priežiūrą, reikiamą paaiškinti bankų žlugimo poveikį politikai ir visuomenei;
- sukonstruoti tyrimo modelį, leidžiantį įvertinti proceso veikėjų ir struktūrinės aplinkos niuansus;
- atlikti diskurse naudojamų priemonių analizę dviejuose pagrindiniuose lietuviškuose naujienų portaluose ir tuo pagrindu rekonstruoti procesų eigą (2011 m. pabaigoje ir 2013 m. pradžioje);
- apibūdinti, kaip (re-)konstruojami žiniasklaidos portalų (remiantis juose skelbiama informacija) visuomenės ir politikos diskursai ir kritiniai diskursų momentai – ar kinta argumentai, ar atsiranda alternatyvių požiūrių;
- apibūdinti veikėjų (visuomenės, politikos, įskaitant žurnalistus) diskursyvias strategijas. Taip pat pabandyti įvertinti numanomą kognityvinį efektą (reakciją) – visuomenės saugumo ar nesaugumo pojūtį, konkrečias jo apraiškas – formuojamą per medžiagą naujienų portaluose.

1. Teorinė dalis ir literatūros apžvalga

Aiškinant visuomeninių ir politinių procesų sąsajas, daugelyje pastarojo meto darbų permąstoma naujojo institucionalizmo porūšių taikymo aiškinamoji galia⁸. Tai taikyta ir aiškinant pastarojo meto politikos įvykius Lietuvoje⁹.

⁵ Schmidt Vivien A., „Taking ideas and discourses seriously: explaining change through discursive institutionalism as the fourth „new institutionalism“, *European Political Science Review* 2:1, 2010, p. 1–25.

⁶ Entman R.M., „Framing: towards clarification of a fractured paradigm“, *Journal of Communication*, 43 (4), 1993, p. 51–58.

⁷ Altheide D. L., Michalowski R. S., „Fear in the news: A Discourse of Control“, *The Sociological Quarterly* 40 (3), 1999, p. 475–503.

⁸ Hay C., „From Historian to Constructivist Institutionalism“, žr.: Rhodes R. A. W., Binder S. A., Rockman B. A. red., *The Oxford Handbook of Political Institutions*, Oxford: UP, 2008, p. 56–63.

⁹ Mažylis L., Unikaitė-Jakuntavičienė I., Ivanovas B., „The Rise of Popularity of Lithuanian Political Party Drasos kelias“, *Baltic Journal of Law and Politics*, Vol. 6, no. 1, 2013, p. 63–88.

Mūsų įsitikinimu, tokių priegų taikymas leistų naujai konceptualizuoti švelniojo saugumo pojūtį visuomenėje¹⁰, o siauriau – šio straipsnio pasirinkto objekto (bankų sistemos patikimumo) požiūriu.

Įprasta skirti racionalaus pasirinkimo, sociologinį, istorinį ir diskursyvinį institucionalizmą. Kiekvienas jų suteikia šiek tiek kitoki turinį svarbiausioms jų vartojamoms sąvokoms ir koncepcijoms – veikėjams, struktūroms, idėjoms, normoms, vertybėms, veikimui, taip pat idėjų, normų, vertybių ir politikos pokyčiams, tad į tai tenka atsižvelgti parenkant analitinius instrumentus. Sekdami tyrinėtojų, taikančių šią teorinę priegą, naujausiais darbais, mes pateikėme naujojo institucionalizmo porūšių kombinacijas.

Racionaliojo pasirinkimo institucionalistų tyrimo objektas paprastai būna veikėjų, laikomų racionaliais, elgesys, aiškinamas per jų išskaičiavimus ir naudos maksimizavimą¹¹. Išankstinė paviršutiniška empirinė analizė (išsamiau žr. toliau) leidžia aptikti ir apibūdinti daugelį svarbių politikos lauko veikėjų (kaip toliau matysime, tai Lietuvos bankas, valstybės lyderiai, pati žiniasklaida), lyginti jų reakcijas į kintančią vertybinę aplinką. Žiniasklaidą čia tenka taip pat priimti kaip vieną iš įtakingų politinio proceso veikėjų: ji perteikia ir struktūruoja politiką, nustato politikos naujienų pateikimo standartus; pateikiamos žinios suvoktinės kaip politikų ir žurnalistų sąveikos rezultatas. Manoma, kad žiniasklaida, atskiros jos priemonės turi savų trumpalaikių ir ilgalaikių išskaičiavimų¹². Tad analizuojant žiniasklaidoje pateikiamą informaciją, svarbios žiniasklaidos darbotvarkės nustatymo ir temų įrėminimo koncepcijos¹³. Šioje situacijoje mūsų tiriamieji žiniasklaidos portalai buvo ir tyrimo objektas, ir vienas iš tyrimo instrumentų, leidžiantis vertinti veikėjų elgseną.

Sociologinio institucionalizmo sekėjai sureiškina normas ir kultūrinę terpę, aiškinimus grindžia „atitikties“ logika, pabrėžia naujam institucionalizmui būdingą institucijų, traktuojamų kaip kultūrinės konvencijos, normos ir kognityviniai rėmai, suvokimą.

Atrenkant suvoktosios realybės aspektus ir sureiškminant juos komunikaciniuose tekstuose, tikslinga priimti apibrėžimo koncepciją. Tinkamas čia atrodo R. Entmano pasiūlytas apibrėžimas, pagal kurį, norint apibrėžti problemą, reikia atrinkti tam tikrus suvoktosios realybės aspektus ir sureiškminti

¹⁰ Brodie J., „Social Security to Public Safety: Security Discourses“, *University of Toronto Quarterly*, 78 (2), 2009, p.687–708.

¹¹ Hall P. A., Taylor R. C. J., „Political Science and the Three New Institutionalisms“, *MPIFG Discussion Paper*, <http://mpi-fg-koeln.mpg.de>, June 1996.

¹² Cook T. E., „News Media as a Political Institution: Looking Backward and Looking Forward“, *Political Communication*, 23, 2006, p.159–171.

¹³ Sanders K., *Communicating Politics in the Twenty-First Century*, Palgrave Macmillan, 2009.

juos komunikaciniuose tekstuose tokiu būdu, kad įtvirtintume tam tikros problemos apibrėžimą, priežastinę interpretaciją, moralinį vertinimą ir (arba) rekomendaciją, kaip suvokti apibūdintą klausimą ar problemą¹⁴.

Diskursyvinėmis apibrėžimo priemonėmis, kurios pasiūlo, kaip mąstyti apie problemą, laikome metaforas, pavyzdžius (įskaitant istorijos pamokas), lakias frazes, žodinius ir vizualius apibūdinimus. Naudojamos samprotavimo priemonės yra priežasčių, pasekmių ir apeliacijų į moralę analizė. Šios mąstymo priemonės pateisina tai, kas dėl tos problemos sprendimo turėtų būti nuveikta¹⁵.

Vis dėlto šių dviejų institucionalizmo porūšių taikymas pasirinkto atvejo analizei yra gana ribotas dėl sudėtingo metodologinio aparato ir labai didelių resursų. Juolab tai įpareigotų tyrėjus aiškinti veikėjų elgesį sausomis politinių žaidimų schemomis, kurios riboja veikėjų pasirinkimus suvokti, kaip išimtinai išorės veiksnių determinuojamus, laikyti juos tam tikru atžvilgiu nemąstančiais. Kita vertus, suvokiamų, kaip duotybė priimamų visuomeninių normų rekonstravimas ir fiksavimas (teorinės prielaidos, būdingos sociologiniam institucionalizmui) ribotų galimybes paaiškinti vyksmą ir pokytį, vertinti procesų dinamiką.

Istorinis institucionalizmas apibrėžia institucijas kaip formalias ir neformalias procedūras, rutiną, normas ir susitarimus¹⁶. Istoriniams institucionalistams institucijos – konkrečių istorinių procesų (kai tolesnėje ar palyginti netolimoje praeityje vyko politinės kovos dėl vieno ar kitų politikos sprendimų) „paveldas“. Institucijos laikomos socialinėmis konstrukcijomis, nes jos įkūnija bendrą suvokimą, tampa interpretaciniais rėmais. Istorinis institucionalizmas patrauklus, nes politikos pokyčiai aiškinami per „užtaisus“, slypinčius anksčiau politiniuose pasirinkimuose. Tie buvę pasirinkimai riboja (nors ir nelemia) vėlesnius politikos sprendimus. Taigi, procesai aiškinami per kritinius sankirtos taškus (momentai ir įvykiai, turėję lemiamos reikšmės tam tikrų procesų ar įvykių kaitai) ir kelio priklausomybę (įvykių, procesų vystymosi dėsningumai, panašumai), o aiškinimo objektu tampa struktūros ir praktika. Istorinis institucionalizmas leidžia rinktis tyrimo kintamuosius iš plačios jų

¹⁴ Entman R. M., „Framing: towards clarification of a fractured paradigm“, *Journal of Communication*, 43 (4), 1993, p. 51–58.

¹⁵ Carvalho A., „Discourse Analysis and Media Texts: a Critical Reading of Analytical Tools“. *Paper presented at the „International Conference and Logic and Methodology“, RC33 Meeting (International Sociology Association), Koeln*, http://www.academia.edu/507435/Discourse_analysis_and_media_texts_A_critical_reading_of_analytical_tools, 3–6 October 2000.

¹⁶ Steinmo S., „Historical institutionalism“, žr.: Della Porta, D., & Keating, M., red., *Approaches and Methodologies in the Social Sciences. A Pluralist Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, p. 118–138.

įvairovės – tai gali būti ir individai, ir taisyklės, ir kontekstas. Nė vienam iš jų nesuteikiamas prioritetas. Svarbu tik paaiškinti, kaip ir kodėl buvo pasirinkta ir kokias pasekmes pasirinkimas sukėlė. Institucijos (suvokiamos kaip tam tikros socialinės konstrukcijos) gali keistis, bet pokyčius riboja praeities sprendimų trajektorijos. Svarbus istorinio institucionalizmo pranašumas – įvykių sekos, laiko faktoriaus sureikšminimas¹⁷. Ši prieiga, aiškinant dviejų paeilui bankų griūtį, atrodo prasminga vien jau todėl, kad pirmojo banko griūtis neabejotinai turi turėti įtakos visuomenės ir jos atskirų veikėjų reakcijoms (sudaro, plačiąja prasme, vertybinį norminį kontekstą ir gali būti iliustruojama „kelio priklausomybe“). Svarstytinis ir sąsajos su ankstyvojo posovietinio laikotarpio bankų ir finansinių piramidžių griūtimi, jų buvimu istorine visuomenės patirtimi. Vis dėlto istoriniai institucionalistai institucinius pokyčius aiškina per egzogeninę jų prigimtį – per kritines sankirtas, išorės įvykius ir krizes, o ne per endogeninę – ne per proceso veikėjų vidinius apsisprendimus, lemiančius idėjinių nuostatų pokyčius. Šia prasme ir istorinio – kaip ir kitų dviejų senesnių naujojo institucionalizmo porūšių – aiškinamoji galia yra ribota.

Kaip pagrindinę teorinę prieigą naudodami naujausią – *diskursyvinį institucionalizmą* – tikėjomės išvengti minėtų ribotumų. Diskursyviniame institucionalizme idėjos tampa empiriniais subjektais, skiriasi ir institucijų supratimas. Veikėjai suvokiami kaip lanksčiai prisitaikantys, „galvojuojantys, ką galvoja“, permąstantys ir koreguojantys savo veiksmus, gebantys keisti institucijas ne tik dėl išorinio postūmio. Diskursyvinis institucionalizmas atkreipia dėmesį į idėjų pokyčius kaip endogeninį veiksnį, institucijas – kaip ne tik ribojančias veikėjų pasirinkimus, bet ir veikėjų konstruojamas ir keičiamas, pripažįsta koordinacinę, komunikacinę ir interaktyviąją diskurso funkcijas¹⁸. Mūsų tyrimo atveju tai atveria galimybes apibūdinti (rekonstruoti) žiniasklaidoje, visuomenėje ir politikoje dominuojančius diskursus.

Taigi mūsų tyrimo logika būtų tokia: Iš pradžių atkuriame pagrindinių veikėjų elgesį kintančioje struktūrinėje aplinkoje, po to atliekame *teksto ir konteksto analizę ir per apibrėžimo diskursyvinius devizus* apibūdiname *diskursyvinės strategijas*, taip *susiedami diskursą su politikos veikėjais*.

¹⁷ Thelen K., „Historical Institutionalism in Comparative Perspective“, *Annual Review of Political Sciences*, 2, 1999, p. 369–404.

¹⁸ Schmidt V., „Taking ideas and discourses seriously: explaining change through discursive institutionalism as the fourth „new institutionalism“, *European Political Science Review* 2 (1), 2010, p. 1–25.

2. Diskurso devizų tyrimas naujienų portaluose: *Delfi.lt* ir *Lrytas.lt*

Šiame skyriuje yra pristatomi dviejų naujienų portalų *Delfi.lt* ir *Lrytas.lt* diskurso naudojamų priemonių monitoringo duomenys. Minėtieji portalai pasirinkti dėl to, jog jie turi didžiausią skaitytojų skaičių. Monitoringas buvo atliktas, siekiant atsakyti į kelis svarbius klausimus: a) kokie diskursai vyravo Lietuvos žiniasklaidoje abiejų bankų, „Snoro“ ir Ūkio banko žlugimo proceso metu (skatinantys visuomenės nesaugumo jausmą ar, priešingai, slopinantys jį), b) nustatyti svarbiausius bankų žlugimo veikėjus ir jų pozicijas, c) suprasti bankų žlugimo kontekstą ir turinį.

Monitoringas buvo atliktas abiem atvejams naudojant tą pačią schemą. Visų pirma, pagal reikšminius žodžius buvo atlikta portalų straipsnių atranka intensyviausiu atitinkamo banko žlugimo proceso laikotarpiu. Tyrimui panaudoti straipsniai apie „Snoro“ žlugimą, pasirodę analizuojamuose portaluose nuo 2011 m. lapkričio 4 d. iki 2012 m. sausio 1 d., o apie Ūkio banko – nuo 2013 m. sausio 20 d. iki kovo 31 d. laikotarpiu. Toliau straipsniai buvo analizuojami ir grupuojami pagal pasirinktas kategorijas, siekiant išsiaiškinti žlugimo proceso etapus, nuomonių ir vertinimų pokyčius, problemų įvardijimą, pagrindines proceso veikėjų pozicijas ir pan.

2.1. „Snoro“ banko žlugimo rekonstravimas pagal informaciją pagrindiniuose naujienų portaluose

Nuo pirmos publikacijos apie „Snoro“ banko veiklos sustabdymą nuo 2011m. lapkričio 16 d. iki 2012 m. sausio 15 d., kai jau paaiškėjo, kaip bus elgiamasi su uždarytu banku, naujienų portale *Lrytas.lt* buvo rasta 315 publikacijų, o *delfi.lt* 210 publikacijų apie „Snoro“ bankroto procesą.

Pirmos žinios apie tai, kad Lietuvos bankuose gali būti problemų, pasirodė, kai 2011 metų lapkričio 4–15d. Lietuvos ryto dienraštyje ir kituose naujienų portaluose buvo pranešama, kad Lietuvoje yra stengiamasi sužlugdyti Lietuvos bankus. Tačiau visi bankai neigė, kad juose teisėsaugos institucijos atlieka kokius nors tyrimus ar atsakė komentuoti („Bankas neturi jokios informacijos“, „bankas dirba įprastu ritmu ir teisėsaugos institucijos jokių tyri-

mų banke nevykdo“)¹⁹, Generalinės prokuratūros atstovas taip pat neigė kalbas apie tyrimus („Generalinė prokuratūra atsiriboja nuo lapkričio 15 dieną vienoje žiniasklaidos priemonių paskelbtos informacijos apie Lietuvos bankų žlugdymą ir kategoriškai neigia teiginį, kad Generalinė prokuratūra jau pasirašė leidimus atlikti kratas viename bankų ir jo vadovų namuose“), o Lietuvos bankas pareiškė, kad „Lietuvos bankas spaudos publikacijų nekommentuoja“, tai buvo pirmasis ženklas, kad problemų iš tikrųjų yra. Kai visos į diskusijas įtrauktos institucijos tvirtina apie bankų sistemos stabilumą ir nenori pateikti komentarų, tai visuomenė pradeda nerimauti ir įtarinėti, kad tikrai kažkas nuo jos slepiama.

Antrasis publikacijų etapas siejamas su Vyriausybės lapkričio 16 d. žinia, kad perima banko „Snoras“ akcijas visuomenės poreikiams, o banko operacijas sustabdo. Tuo metu kalbant apie visus su aptariamo banko veiklos sustabdymo procesu susijusius valdžios ir valstybės institucijų tarnautojus vyravo temos, susijusios su banko uždarymo priežasčių atskleidimu, su informacija, ką planuojama daryti su uždarytu banku ir pastangomis nuraminti visuomenę, kad indėliai apdrausti ir bus grąžinti, o ekonomikai nebus didelių neigiamų pasekmių.

Lietuvos bankas išplatintame pranešime spaudai paskelbė, kad priemonių prieš „Snorą“ buvo imtasi dėl to, kad, pasak jo, banko „Snoro“ turto būklė yra prasta, kredito rizika vertinta neatsakingai. Lietuvos banko nurodymai mažinti veiklos riziką buvo ignoruojami arba vykdomi formaliai, iš esmės nekeičiant veiklos pobūdžio“. Pranešime buvo teigiama, kad „Bankų įstatyme numatytų poveikio priemonių imtasi įvertinus „Snoro“ finansinę būklę, pastarųjų metų veiklos tendencijas ir naujausio inspektavimo rezultatus. Priimant sprendimą įvertinti ir šiomis dienomis įvykę pokyčiai banke“.²⁰

Svarbiausi veikėjai, kurių informacija, buvo nuolatos platinama ir skelbiama, buvo Lietuvos banko valdybos pirmininkas Vitas Vasiliauskas, Finansų ministerijos ministrė Ingrida Šimonytė, Ministras Pirmininkas Andrius Kubilius ir Seimo Nacionalinio saugumo komiteto pirmininkas Arvydas Anušauskas. Vasiliauskas tvirtino, kad „Snorui“ grėšė nemokumas: „Mes kalbame išimtinai apie vieną banką. Tai tikrai nėra sisteminė problema, bet jei nebū-

¹⁹ *Po paskelbtos informacijos apie bankų žlugdymą Lietuvos bankas ir komerciniai bankai situacijos nekommentuoja*, <http://www.lrytas.lt/-13213460061320328974-po-paskelbtos-informacijos-apie-bank%C5%B3-%C5%BELugdym%C4%85-lietuvos-bankas-ir-komerciniai-bankai-situacijos-nekommentuoja.htm>, 16 11 2011.

²⁰ *Valstybė perėmė „Snoro“ banką, sustabdė jo veiklą ir žada dalinti į dvi dalis, buvusius vadovus kaltina grobstymu*, <http://www.lrytas.lt/-13214504891321026690-p4-valstyb%C4%97-per%C4%97m%C4%97-snoro-bank%C4%85-sustabd%C4%97-jo-veikl%C4%85-ir-%C5%BEada-dalinti-%C4%AF-dvi-dalis-buvusius-vadovus-kaltina-grobstymu-video.htm>, 16 11 2011.

tų buvusi suvaldyta – būtų tapusi tokia. Indėlininkai turėtų jaustis saugūs“, „Žmonės dėl indėlių gali būti ramūs, nes visi indėliai iki 345 tūkst. litų yra apdrausti.“ Vyriausybės atstovai taip pat stengėsi raminti visuomenę, vengdami panikos ir jos galimų padarinių visuomenės saugumui. Kubilius pabrėžė, kad „Vyriausybės svarbiausias tikslas – indėlininkų saugumas, todėl priimtas jiems palankiausias sprendimas“. Šimonytė teigė, kad „Vyriausybės sprendimas perimti banko „Snoras“ akcijas valstybės ekonomikai ypatingų padarinių neturės.“, „tai yra visiškai išskirtinis vienos finansų įstaigos atvejis, ir dėl to tikrai kitų bankų indėlininkai ir kitų bankų kreditoriai gali būti visiškai ramūs“.²¹ Anušauskas pabrėžė saugumo grėsmes ir prisidėjo prie visuomenės raminimo. Jis teigė, kad „priemonės, kurių buvo imtasi „Snoro“ banko atžvilgiu, leidžia sumažinti grėsmes valstybei ir indėlininkams“, „Pagal mūsų grėsmių vertinimą yra numatyta, kad yra tokia grėsmių rūšis kaip finansinio nestabilumo grėsmės, kurios gali sukelti problemas bankininkystės sektoriuje“, „Priemonės, kurių imtasi yra adekvačios. Užtai indėlininkai gali būti ramūs, nes valstybė numato ir jų, ir jų indėlių apsaugos priemones. Šiuo atveju problemos minimizavimas leidžia išvengti kur kas didesnių grėsmių“²². Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė pritarė „Snoro“ nacionalizavimui ir teigė, kad „jis sustabdė sąmoningą ataką prieš Lietuvos bankų sistemą ir Lietuvos žmones“, „Tai pigiausias būdas, kaip valstybė galėjo apsaugoti visą Lietuvos bankų sistemą ir Lietuvos žmonių nuosavybę. Šis veiksmas padėjo sustabdyti įžūlią ataką prieš Lietuvos bankinę sistemą ir prieš Lietuvos žmonių interesus.“²³

Visuomenėje šiuo laikotarpiu vyravo nerimas dėl santaupų ir noras kuo greičiau sužinoti, kas bus su jų pinigais, kada galės atgauti: „Atėjau sužinoti, kas bus toliau. Noriu išgirsti ką nors iš čia dirbančių žmonių“, „Vilties neturiu, kad atsiimsiu indėlius. Man sako, kad dabar veikia pristabdyta.“²⁴ Publikacijose buvo rašoma, jog žmonės po informacijos apie „Snoro“ problemas užplū-

²¹ *Ten pat.*

²² *Ekspertai teigia, kad priemonės prieš „Snorą“ sumažino grėsmes valstybei ir indėlininkams*, <http://www.lrytas.lt/-13214583871319927301-ekspertai-teigia-kad-priemon%C4%97s-prie%C5%A1-snor%C4%85-suma%C5%BEino-gr%C4%97smes-valstybei-ir-ind%C4%97lininkams.htm>, 16 11 2011.

²³ D. Grybauskaitė: „Užsienio pagalbos dėl „Snoro“ Lietuvai nereikės, nacionalizaciją palaikau, „Snoras“ nebuvo lietuviškas bankas“, <http://www.lrytas.lt/-13215065771321196576-d%C4%97li-banko-snoras-nacionalizavimo-pasitarimas-pas-prezident%C4%99-video.htm>, 17 11 2011.

²⁴ *Po žinių apie „Snorą“ žmonės patraukė prie bankomatų ir banko skyrių, indėlių išdavimas sustabdytas*, <http://www.lrytas.lt/-13214562671320681980-po-%C5%BEini%C5%B3-apie-snor%C4%85-%C5%BEmon%C4%97s-patrauk%C4%97-prie-bankomat%C5%B3-ir-banko-skyri%C5%B3-ind%C4%97li%C5%B3-i%C5%A1davimas-sustabdytas-video-nuotraukos.htm>, 16 11 2011.

do bankus, išsieminėjo pinigų bankomatuose.²⁵ Dėl to greitai visiškai buvo sustabdytos bankinės operacijos šiame banke. Visuomenė pradėjo panikuoti, kad negali naudotis kortelėmis, gauti pervedimų už pensijas ir panašiai: „Kad tik nelikčiau be pinigų. Juk ten yra ir atlyginimas, ir pensijos. Uždarė „Snorą“ ir viskas. Žmogus negali pinigų išsiimti, o valgyt namie nėra ko“, „Mes gyvename laukinio kapitalizmo laikais. Dabar pinigų turėtume laikyti kojineje, o ne bankuose“.²⁶

Dar viena žiniasklaidos publikacijose tuo laikotarpiu vystoma tema buvo apie tai, kad dalis žmonių („įtakingi asmenys ir stambios įmonės“)²⁷ galėjo žinoti apie būsimas „Snoro“ problemas ir atsiėmė pinigus.²⁸ Pagrindinė užduotis buvo išsiaiškinti, kas galėjo nutekinti informaciją.

Nuo lapkričio 22 d. žiniasklaidoje buvo pradėtas vystyti diskursas apie sąmokslų teorijas, kritiką dėl banko restruktūrizacijos ir abejonės dėl „Snoro“ nacionalizavimo reikalingumo ir tinkamos bausmės kaltiesiems. Apžvalgininkas Alvydas Medalinskas, prisimindamas ankstesnius bankų žlugimo atvejus, svarstė, ar bus šįkart nubausti iššvaistę banko turtingai bankininkai ir institucijos, kurios iš anksto neįspėjo žmonių nelaikyti pinigų tame banke.²⁹ Snoro indėlių ir kreditorių asociacija išplatino pareiškimą, kuriame teigė, kad „Asociacijai abejonė kelia ir vyriausybės siūlomas banko problemų sprendimo kelias, jo teisėtumas ir atitikimas Konstitucijai“.³⁰ Žurnalistai skleidė abejonės dėl nacionalizavimo reikalingumo remdamiesi tuo, kad esą savaitei praėjus nuo nacionalizavimo valdžia dar taip ir nesurado vieno pagrindinio ir labai stipraus argumento, kodėl banką reikėjo nacionalizuoti. Buvo keliamas toks klausimas: „Ar gali būti, kad „Snoro“ nacionalizacija – ne Lietuvos valdžios, o užsienyje suplanuota operacija, kurioje Lietuvos bankas, Vitas Vasiliauskas ir visa Vy-

²⁵ Prie „Snoro“ skyrių būriavosi žmonės, indėlių išdavimas sustabdytas, <http://verslas.delfi.lt/verslas/prie-snoro-skyriu-buriavosi-zmones-indeliu-isdavimas-sustabdytas.d?id=51824021#ixzz2f8pCJ5OZ>, 16 11 2011.

²⁶ Reakcija į banko „Snoras“ veiklos sustabdymą: žmonės panikuoja, verslas mėgina apsidrausti, <http://www.lrytas.lt/-13215556601320962525-reakcija-%C4%AF-banko-snoras-veiklos-sustabdyt%C4%85-%C5%BEmon%C4%97s-panikuoja-verslas-m%C4%97gina-apsidrausti-video.htm>, 18 11 2011.

²⁷ Parlamentarai tikina, kad iš „Snoro“ įtakingi žmonės spėjo paimti indėlius, nes iš anksto žinojo apie nacionalizaciją, <http://m.lrytas.lt/naujiena.asp?id=13215239211320021801>, 17 11 2011.

²⁸ „Ypatingas atvejis“: kas prie „Snoro“ indėlių priėjo daug anksčiau?, <http://www.lrytas.lt/-13224931651320239672-ypatingas-atvejis-kas-prie-snoro-ind%C4%97li%C5%B3-pri%C4%97jo-daug-anks%C4%8Diau.htm>, 28 11 2011.

²⁹ A. Medalinskas. „Snoro“ bankas – ar šį kartą bus išsiaiškinti kaltieji?, <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/amedalinskas-snoro-bankas-ar-si-karta-bus-isaiskinti-kaltieji.d?id=52105253#ixzz2f8sGr4u9>, 24 11 2011.

³⁰ „Snoro“ indėlininkai meta akmenį į valstybės daržą – ji banko problemas sprendžia užkulisiuose, <http://www.lrytas.lt/-13220487561320160095-snoro-ind%C4%97lininkai-meta-akmen%C4%AF-%C4%AF-valstyb%C4%97s-dar%C5%BE%C4%85-ji-banko-problemas-sprend%C5%BEia-u%C5%BEkulisiuose.htm>, 23 11 2011.

riausybė atliko tik marionečių vaidmenį?“³¹

Visuomenė tuo metu vis dar nerimavo, nes nebuvo aišku, kaip bus pasielgta su uždarytu banku. Situacija paaiškėjo tik lapkričio 25 d., kai buvo pranešta, jog bankui „Snoras“ bus skelbiamas bankrotas, o indėlininkai sulauks savo pinigų apie Kalėdas, suėjus 30 d. terminui. Tuomet V. Vasiliauskas, Lietuvos banko valdybos pirmininkas, sprendimą komentavo kaip neišvengiamą, nes analizė parodė, jog situacija „Snore“ blogesnė, nei manyta pirmomis dienomis: „Įvertintus pertvarkyto banko galimybes, toliau tęsti veiklą nematėme jokių prižasčių, dėl ko bankas galėtų sėkmingai gyvuoti.“³² Nuo šio laikotarpio prasidėjo ramesnis periodas, nes visuomenei buvo pranešama informacija, kur ir kaip atgaus pinigus, kur kreiptis dėl tolesnio pensijų pervedimo ir pan. Taigi gyventojai galėjo jaustis šiek tiek saugiau, panika atslūgo. Prasidėjo kevirtasis visos „Snoro“ banko žlugimo istorijos etapas, kuriame buvo vis dar tebeaiškinama, kad viskas vyksta laiku ir pagal procedūras, stebimas poveikis bankų sistemai (kiek sumažėjo visuose bankuose indėlių), išsakomos asmeninės kai kurių gyventojų nuoskaudos dėl negalėjimo atlikti tam tikrų finansinių operacijų, informuojama apie išieškotą banko turta, pinigų grąžinimui besiruošiančius paskirtuosius bankus.

Lietuvos banko valdybos narys pateikė informaciją, kad „Nusprendus nacionalizuoti „Snorą“ indėlių bankuose sumažėjo 280 mln. litų“, „tai gerokai mažiau, nei buvo tikėtasi, tad bankų sistemai pavojus nekyla.“³³ Kaip tik tuo laikotarpiu buvo atlikta Lietuvos gyventojų apklausa apie pasitikėjimą bankais. Tyrimas parodė, kad visuomenės pasitikėjimas bankais sumažėjo: „Net 45 proc. apklaustų nurodė nepasitikintys Lietuvos bankais, dar 23,2 proc. sakė pasitikintys tik kai kuriais“. Pasiteiravus, ar dar yra nepatikimų bankų, iš visų respondentų „Daugiau nei pusė atsakė, kad Lietuvoje ir be „Snoro“ dar yra nepatikimų bankų, o 8,4 proc. buvo dar konkretnesni ir teigė manantys, kad yra dar vienas į „Snorą“ panašus, abejonių keliantis prorusiškas bankas“.³⁴

Politikai toliau plėtojo mintis apie sąmokslą. Seime buvo buriama spe-

³¹ *Sąmokslų teorija: Lietuvos bankas, Vyriausybė ir Seimas „Snoro“ nusavinimo istorijoje buvo tik užsienio žvalgybų marionetės?*, <http://www.lrytas.lt/-13220417201321577713-s%C4%85mokslo-teorija-lietuvos-bankas-vyriausyb%C4%97-ir-seimas-snoro-nusavinimo-istorijoje-buvo-tik-u%C5%BESienio-%C5%BEvalgyb%C5%B3-marionet%C4%97s.htm>, 24 11 2011.

³² *Nespėję 500 litų iš „Snoro“ pasiimti žmonės turi laukti Kalėdų*, <http://www.lrytas.lt/-13222092181320771379-nesp%C4%97j%C4%99-500-lit%C5%B3-i%C5%A1-snoro-pasiimti-%C5%BEmon%C4%97s-turi-laukti-kal%C4%97d%C5%B3-video.htm>, 25 11 2011.

³³ *Lietuvos banko valdybos narys V. GERALAVIČIUS: „Kitus trejus metus bankai Lietuvoje nebankrutuos*, <http://www.lrytas.lt/-13222247941321240012-lietuvos-banko-valdybos-narys-v-geralavi%C4%8Dius-kitus-trejus-metus-bankai-lietuvoje-nebankrutuos.htm>, 25 11 2011.

³⁴ *Pasitikėjimas bankais sumažėjo*, <http://www.lrytas.lt/-13224652831320868310-pasitik%C4%97jimas-bankais-suma%C5%BE%C4%97jo.htm>, 28 11 2011.

ciali komisija išspręsti „Snoro“ problemą, o atskiri Seimo nariai reiškė savo vertinimus. Pavyzdžiui, Seimo narė Loreta Graužinienė „suabejojo Vyriausybės veiksmais, svarstė, kodėl nebuvo sušaukta Valstybės gynimo taryba, nes „Snoro“ atvejis, jos nuomone, buvo nacionalinio saugumo klausimas“, „Snoro“ nacionalizavimui Vyriausybė ruošėsi ne vieną dieną, įtakos galėjo turėti geopolitiniai kitų valstybių interesai“³⁵. Politikams antrino ir jau anksčiau minėta „Snoro“ indėlininkų ir kreditorių asociacija, kuri reikalavo Lietuvos vyriausybės ir Lietuvos banko moralinės ir juridinės atsakomybės už banko „Snoras“ bankrotą.³⁶

Lietuvos banko valdybos pirmininkas V. Vasiliauskas toliau teisinosi dėl savo ir Lietuvos banko veiksmų: „Ranką prie širdies pridėjęs galiu pasakyti: veikiau tiksliai, laiku ir tinkamai“.³⁷ Tokia banko vadovo taktika ir užtikrintas kalbėjimas galėjo daryti poveikį ir visuomenės nuomonei, nes gruodžio mėnesį atlikta apklausa skelbė, kad „70,8 proc. apklaustųjų mano, kad profesionaliausias ir daugiausiai naudos valstybei davęs Lietuvos banko valdybos pirmininkas yra V. Vasiliauskas“, „63,4 proc. apklaustųjų mano, kad Lietuvos bankas „Snoro“ nacionalizavimo metu elgėsi teisingai, tik pavėluotai. Kiek daugiau nei penktadalis respondentų Lietuvos banko veiklą be išlygų vertina teigiamai, o 12,6 proc. – neigiamai.“³⁸

Tiesa, bendrai lapkričio mėnesį per patį „Snoro“ nacionalizavimo proceso įkarštį atlikta apklausa rodė, kad „po „Snoro“ bankroto gerokai sumažėjo pasitikėjimas ir Lietuvos banku. Spalio mėnesį šia institucija pasitikėjo daugiau nei pusė – 52 proc. – apklaustųjų, o lapkritį Lietuvos banku pasitikėjo 44 proc.“ Pasitikėjimas komerciniais bankais sumažėjo per pusę: „po banko „Snoras“ bankroto pasitikinčių komerciniais bankais sumažėjo nuo 32 proc. spalio mėnesį iki 16 proc. lapkričio pabaigoje“. „Nepasitiki komerciniais bankais net trys iš keturių – 76 proc. – Lietuvos gyventojų. Per mėnesį nepasitikinčių padaugėjo net 20 procentų. Labiausiai komerciniais bankais nepasitiki

³⁵ L. Graužinienė: „Snoro“ nacionalizavimui Vyriausybė ruošėsi ne vieną dieną, įtakos galėjo turėti geopolitiniai kitų valstybių interesai“, <http://www.lrytas.lt/-13227482731321754591-l-grau%C5%BEimien%C4%97-snoro-nacionalizavimui-vyriausybc%C4%97-ruo%C5%A1%C4%97si-nevien%C4%85-dien%C4%85-%C4%AFtakos-gal%C4%97jo-tur%C4%97ti-geopolitiniai-kit%C5%B3-valstybi%C5%B3-interesai.htm>, 01 12 2011.

³⁶ Asociacija reikalauja išsiaiškinti, ar „Snoro“ bankrotas nebuvo tyčinis, <http://www.lrytas.lt/-13228154351321483167-asociacija-reikalauja-i%C5%A1siai%C5%A1kinti-ar-snoro-bankrotas-nebuvo-ty%C4%8Dinis.htm>, 02 12 2011.

³⁷ Lietuvos banko valdytojas V. Vasiliauskas: „Ranką prie širdies pridėjęs galiu pasakyti: veikiau tiksliai, laiku ir tinkamai“ <http://m.lrytas.lt/naujiena.asp?id=13231798271321679636>, 06 12 2011.

³⁸ V. Vasiliausko veiksmai dėl „Snoro“ vertinami kaip teisingi, bet pavėluoti, <http://verslas.delfi.lt/snoras/vvasiliausko-veiksmai-del-snoro-vertinami-kaip-teisingi-bet-paveluoti.d?id=52831197#ixzz2f9Ei2FT>, 12 12 2011.

vyresni nei 30 metų žmonės ir kaimo gyventojai“.³⁹ Tuo metu susiklostė įdomi situacija ir savotiškas kognityvinis disonansas, nes gruodžio viduryje pradėję atgauti indėlius žmonės, nors apklausose ir išreiškė nepasitikėjimą bankais, paklausė finansų ministrės raginimų ir pinigų arba pervedinėjo, arba nešė vėl į kitus bankus, bet ne į namus, o savo sprendimą argumentavo taip: „Grynaisiais neėmiau, iškart padėjau indėlį į SEB banką. O kam dabar pinigų nešiotis?“, „Ketinu išskirstyti pinigų po kelis bankus, kad būtų mažesnė rizika“, „Ne, nusiėmiau ne dėl baimės, kad ir kituose bankuose gali prapulti, nebijau šito, tiesiog reikia pinigų“⁴⁰.

Paskutiniame etape po to, kai jau gyventojai pradėjo atgauti indėlius, dominuojantys diskursai žiniasklaidoje buvo toliau plėtojama tema dėl nacionalizavimo aplinkybių ir politikų ginčai dėl specialiosios komisijos sudarymo, skelbiama naujausia informacija su komentarais apie banko akcininkų veiksmus Londone, išmokėtas indėlininkams sumas ir koku būdu jos atsiimamos. Svarbiausia žinia, kuri buvo pateikiama, kad komerciniuose bankuose pinigų nemažėja, nes sumažėjimas yra lietuviškuose bankuose, bet padidėjimas kituose komerciniuose bankuose.⁴¹ Ta informacija skatino visuomenę patikėti, kad aptariamą banką bankrotas nedestabilizavo bankinės sistemos ir visi gali toliau būti ramūs. Tai jau atoveiksmio etapas, kuris dar tęsėsi ir vėliau kartas nuo karto pasirodant tam tikrai informacijai apie „Snoro“ bankroto procesą ir jo pasekmes.

Dviejų mėnesių portalų publikacijų apžvalga parodė, kad svarbiausi viso proceso veikėjai, dominavę žiniasklaidos publikacijose buvo valstybės institucijų atstovai, politikai, ekspertai, visuomenė ir pati žiniasklaida, kurių diskursai keitėsi skirtingais proceso etapais. Institucijų atstovai nuo ramino ir pasiteisinimo diskurso perėjo prie optimistinio diskurso, kad pavyko sureguluoti procesą ir nesukelti didelės panikos, kad bankinė sistema veikia ir nėra destabilizuota. Visuomenė nuo didelės panikos ir kasdienio vaikščiojimo prie banko pastatų perėjo prie nusiramino ir pakankamai brandaus mąstymo – nepulti gryninti savo indėlių ir toliau pasitikėti bankine sistema. Žiniasklaidos kaip informacijos teikėjo funkcija keitėsi iki nepasitikėjimo valdžia ir bankais skatinimo, nes pakankamai daug buvo publikacijų, skirtų abejonoms, kritikai, sąmokslo teorijos plėtotei ir panašiai.

³⁹ „Snoro“ bankrotas sudavė smūgį visos bankų sistemos įvaizdžiui, <http://www.lrytas.lt/13237159521322659451-snoro-bankrotas-sudav%C4%97-sm%C5%ABg%C4%AF-visos-bank%C5%B3-sistemos-%C4%AFvaizd%C5%BEiui.htm>, 12 12 2011.

⁴⁰ SEB banką trečiadienį šturmavę žmonės klauso finansų ministrės – „Snore“ turėtų indėlių į kojine nedės, <http://m.lrytas.lt/naujiena.asp?id=13238477301322692727>, 14 12 2011.

⁴¹ Lietuviškuose bankuose indėlių lapkritį sumažėjo, daugelyje kitų – padaugėjo, <http://www.lrytas.lt/13250002881323642025-lietuvi%C5%A1kuose-bankuose-ind%C4%97li%C5%B3-lapkrit%C4%AF-suma%C5%BE%C4%97jo-daugelyje-kit%C5%B3-padaug%C4%97jo.htm>, 28 12 2011.

2.2. Ūkio banko žlugimo rekonstravimas pagal proceso atspindėjamą pagrindiniuose naujienų portaluose

Nuo pirmos publikacijos, pasirodžiusios 2013m. sausio pabaigoje, apie tam tikras problemas Ūkio banke (toliau – ŪB) iki kovo mėnesio pabaigos, kai buvo skelbiama naujausia informacija apie aptariamojo banko žlugimo pasekmes, 245 publikacijos buvo išspausdintos naujienų portale *Delfi.lt* ir 190 publikacijų *Lrytas.lt*.

Prieš dvi savaites iki oficialaus ŪB veiklos sustabdymo pagrindinė informacija, pateikiama apie ŪB naujienų portaluose, buvo negatyvi ir netiesiogiai skatinanti nepasitikėjimą banke. Ji susijusi su galimu pinigų plovimu iš Rusijos į ŪB⁴², su Mokesčių inspekcijos dėmesiu, nukreiptu į Vladimiro Romanovo valdomas įmones⁴³ ir su krepšinio klubo „Žalgiris“, kurio savininkas buvo ŪB pagrindinis akcininkas Romanovas, finansinėmis problemomis.⁴⁴ Pagrindiniai šių publikacijų veikėjai buvo Lietuvos banko atstovai, prokurorai ir Lietuvos Prezidentė. Jų išsakytos mintys ar atsisakymai kalbėti liudijo apie galimą banko žlugimą. Lietuvos banko valdybos pirmininko pavaduotojas Raimondas Kuodis tuo metu teigė, kad „rinkų reakcija rodo, kaip yra vertinamas ŪB, kurį drebina pinigų plovimo skandalas“.⁴⁵ Lietuvos prezidentė Grybauskaitė atsiskaitė lyginti ŪB galimą pinigų plovimą su banko „Snoras“ veikla.⁴⁶ Minėtų skandalų eskalavimas atkreipė skaitytojų dėmesį ir galėjo turėti įtakos aptariamojo banko žlugimui. Kai žmonės girdi apie problemas banke ir banko savininko problemas sporto klube, jie pradeda jaudintis ar bent jau svarstyti, kaip jiems tokioje situacijoje elgtis – toliau laikyti pinigus banke ar juos atsiimti. Taigi šios pirmos publikacijos buvo pirmi nesaugumo ženklai. Pagrindinių veikėjų vyraujanti diskurso strategija buvo, nepaisant įvairių problemų ŪB, stengtis tiesiogiai neskleisti blogų naujienų ir neatskleisti, kas laukia banko ateityje,

⁴² Sausio 25d. pasirodė pirmi pranešimai apie galimą ŪB dalyvavimą pinigų plovime iš Rusijos (Kauno prokuratūros atstovai aiškinosi, ar buvo išplauta 13 milijonų dolerių (daugiau kaip 33 milijonai LT)), žr.: *Ūkio banko vadovai: su pinigų plovimu bankas neturi nieko bendra*, <http://verslas.delfi.lt/verslas/ukio-banko-vadovai-su-pinigu-plovimu-bankas-neturi-nieko-bendra.d?id=60518127#ixzz2Q9mVZJ6r>, 22 01 2013.

⁴³ *Milijonierius V.Romanovas ir su juo susijusios įmonės – Mokesčių inspekcijos akiratyje*, <http://verslas.delfi.lt/verslas/milijonierius-vromanovas-ir-su-juo-susijusios-imonės-mokesciu-inspekcijos-akiratyje.d?id=60502651#ixzz2Q9pKVII0>, 24 01 2013.

⁴⁴ *Ūkio banko injekcija į „Žalgirį“ – 5,2 mln. Lt*, <http://sportas.delfi.lt/krepšinis/ukio-banko-injekcija-i-zalgiri-52-mln-lt.d?id=60616907#ixzz2QFbluPbf>, 07 02 2013.

⁴⁵ *R.Kuodis apie Ūkio banką: atsakymas akivaizdus*, <http://verslas.delfi.lt/verslas/rkuodis-apie-ukio-banka-atsakymas-akivaizdus.d?id=60507709#ixzz2Q9oVij00>, 24 01 2013.

⁴⁶ *D.Grybauskaitė Ūkio banką slegiančių skandalų nesureikšmina*, <http://verslas.delfi.lt/verslas/dgrybauskaite-ukio-banka-slegianciu-skandalu-nesureikšmina.d?id=60515809#ixzz2Q9n4ipoL>, 25 01 2013.

apsiribojant frazėmis „atsakymas akivaizdus“, „bankas papuola į rizikingų operacijų zoną dėl darbo su Rytų rinkomis“, „teisėtvarkos institucijos kol kas nepradeda jokių veiksmų“ ir pan.

Kitas banko problemų ženklas buvo skelbiama informacija apie banko akcijų kainą. Savaitę prieš banko veiklos pristabdymą buvo publikacijų, informuojančių, kad prekyba akcijomis yra aktyvi ir pusė pardavimų buvo susiję su ŪB akcijomis, kurių kaina krito 12 procentų.⁴⁷

Po trijų dienų vėl buvo informuojama, kad rinkoje dominuoja prekyba ŪB akcijomis, kad paniką pakeitė švelnus optimizmas, nes akcijų kaina pakilo 3,5 procento.⁴⁸ Ši informacija taip pat buvo svarbi apsisprendžiant atsiimti pinigų iš banko, nes po paskleistos informacijos dideli srautai indėlininkų atvyko į banką su prašymais atsiimti pinigų.⁴⁹ Šis visuomenės elgesys paskatino Lietuvos banką sustabdyti ŪB veiklą.

Taigi vasario 12 d. Lietuvos bankas apribojo ŪB ekonominę veiklą. Iš karto po sprendimo žiniasklaidoje pasirodė publikacijos su antraštėmis, kad kartojasi banko „Snoras“ istorija. Nepaisant paskleistos nuomonės, finansų specialistai beveik sutartinai tvirtino, kad ŪB veiklos apribojimas turės mažiau įtakos Lietuvos ekonomikai nei turėjo banko „Snoras“ bankrotas.⁵⁰

Pirmomis dienomis po banko veiklos apribojimo paskelbimo žiniasklaidos diskurse dominavo kelios temos. Dalis publikacijų bandė lyginti ŪB situaciją su „Snoro“ situacija, teigdamos, kad situacija ŪB neturės didelės žalos ir įtakos visai bankų sistemai Lietuvoje. taip teigė Lietuvos bankų asociacijos prezidentas Stasys Kropas: „Manau, kad kažkokios reikšmingos (įtakos – *Delfi.lt*) neturėtų turėti, nes banko likvidumo problemos buvo jaučiamos. Jos nebuvo nežinomos, neturėtų būti kažkokia griūtis. Tikriausiai, bankas turėtų viena ar kita forma veiklą tęsti“. Jis pabrėžė, kad situacija skiriasi nuo „Snoro“ bankroto situacijos.⁵¹

Teisininkas aiškino skirtumus tarp ŪB ir „Snoro“ problemų taip: „Snoro“ atveju valstybinė kontrolė buvo perimta ne tik valdymo, bet ir banko akcijų

⁴⁷ *Ūkio banko akcijos pigo 12 proc.*, <http://verslas.delfi.lt/rinka/ukio-banko-akcijos-pigo-12-proc.d?id=60600803#ixzz2Q9qJlRw9>, 05 02 2013.

⁴⁸ *Ūkio banko akcijos brango*,

<http://verslas.delfi.lt/rinka/ukio-banko-akcijos-brango.d?id=60647101#ixzz2QFcWLF6B>, 11 02 2013.

⁴⁹ *V. Vasiliauskas: vien pirmadienį iš Ūkio banko atsiimta indėlių už daugiau kaip 100 mln. litų*, <http://verslas.delfi.lt/archive/vvasiliauskas-vien-pirmadieni-is-ukio-banko-atsiimta-indeliu-uz-daugiau-kaip-100-mln-litu.d?id=60658101#ixzz2emC9aAxQ>, 12 02 2013.

⁵⁰ *Apribota Ūkio banko veikla, paskirtas laikinasis administratorius*, <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/apribota-ukio-banko-veikla-paskirtas-laikinas-administratorius.d?id=60653185#ixzz2QFdGut4n>, 12 02 2013.

⁵¹ *Bankų asociacija: tai ne „Snoras“*, <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/banku-asociacija-tai-ne-snoras.d?id=60653333#ixzz2QFeBxeL1>, 12 02 2013.

prasmė, siekiant užkirsti kelią galimai tolesnei banko akcininkų nusikalstamai veiklai. Taigi „Snoro“ atžvilgiu prioritetas buvo teikiamas valstybės bankinės sistemos stabilumui užtikrinti. Ūkio banko problemos yra susijusios netinkamu kredito rizikos vertinimu rizikingų paskolų atžvilgiu, nepakankamais rizikos valdymo rezervais, klaidinga apskaita, t. y. faktoriais, kurie iš esmės susiję tik su vidine Ūkio banko veikla.⁵²Tą patį teigė ir Lietuvos banko pirmininkas Vitas Vasiliauskas. Jis pabrėžė, kad situacija ŪB ir „Snoro“ skiriasi, nes Snoro savininkai darė nusikaltimą, o ŪB problemos atrodo kaip aplaidumas. Banko veikla apribota tik todėl, kad „kai pagrindinis ŪB akcininkas pranešė apie blogą situaciją krepšinio klube „Žalgiris“, prasidėjo banke pinigų pervedinėjimai, bankas susidūrė su likvidumo problemomis. Tai reiškia, kad bankas neturi piniginių lėšų“.⁵³ Tikriausiai, darant palyginimus ir pabrėžiant geresnę ŪB padėtį nei banko „Snoras“ atveju, visų proceso veikėjų ir komentatorių buvo siekiama tikslingai sudaryti vaizdą, kad Lietuvos piliečiai nesijaustų nesaugūs ir negalvotų, kad negalima pasitikėti visais bankais. Svarbiausias Lietuvos banko tikslas buvo parodyti žmonėms, kad jie gali pasitikėti bankais ir vyriausybe, ir taip išvengti didelės panikos, kuri galėjo išprovokuoti saugumo problemas valstybėje.

Antroji dominuojanti publikacijų tema – detali informacija apie blogąją banko veiklą, apie veiklos apribojimo taisykles – kiek tai užtruks, kokių operacijų negalės atlikti banko klientai ir informacija, jog visi pinigai, esantys banko sąskaitose yra saugūs, ir kad klientai juos atgaus nepriklausomai nuo to, koks reorganizacijos būdas bus parinktas. Buvo aiškinama, kad pinigai apdrausti privalomai pagal ES taisykles. Lietuvos bankas tvirtino, kad 99,7 proc. sąskaitose esančių indėlių nėra didesni negu apdraudžiama suma, tad apie 200 tūkstančių žmonių atgaus savo pinigus. Didžiausia klientų dalis yra fiziniai asmenys.⁵⁴Šiose publikacijose dominavo raminamoji ir aiškinamoji diskurso strategija – kuo daugiau informacijos ir detalių, tuo mažiau baimės dėl pinigų praradimo, o taip pat ir didesnis saugumo pojūtis, politinės krizės tikimybės sumažėjimas.

Ministras pirmininkas Algirdas Butkevičius stengėsi raminti žmones

⁵² *Advokatas L. Sesickas: Ūkio banko ir „Snoro“ skirtumai,*

<http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/advokatas-lsesickas-ukio-banko-ir-snoro-skirtumai.d?id=60657473#ixzz2QFms7rRB>, 12 02 2013.

⁵³ *V. Vasiliauskas: po V. Romanovo pareiškimų apie „Žalgirį“ iš Ūkio banko pradėjo „išeidinėti pinigai,* <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/vvasiliauskas-po-vromanovo-pareiskimu-apie-zalgiri-is-ukio-banko-pradejoseidineti-pinigai.d?id=60653865#ixzz2QFhHRsy>, 12 02 2013.

⁵⁴ *Suskaiciavo, kiek indėlininkų atgaus Ūkio banke laikytus pinigus,* <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/suskaiciavo-kiek-indelininku-atgaus-ukio-banke-laikytus-pinigus.d?id=60660053#ixzz2QFoRYCa8>, 13 02 2013.

teigdamas, kad pinigai ŪB sąskaitose yra saugūs: „Nereikia pradėti panikuoti, nes visi indėliai yra saugūs.⁵⁵Tą patį darė ir Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkas Bronius Bradauskas. Jis taip pat kalbėjo žmonėms, kad indėliai saugūs, apdrausti ir net blogiausiu atveju niekas nepraras pinigų.⁵⁶ Visos valdančiosios partijos ir vyriausybės nariai stengėsi daryti viską, kad dėl nesaugumo jausmo būtų išvengta visuotinės panikos, protestų ir kitų kolektyvinių visuomenės veiksmų.

Trečioji diskurse apie ŪB problemas dominuojanti publikacijų tema buvo informacija apie tai, kaip žmonės jaučiasi, kokia yra jų reakcija į ŪB veiklos apribojimą, ekspertų vertinimai, kaip gali reaguoti žmonės kritinėse situacijose. Vienas iš bankų ekspertų V. Katkus teigė, kad poveikis visai bankų sistemai Lietuvoje nebus didelis, bet visuomenei prireiks geležinių nervų (reikės daug kantrybės): „Snoro“ problemos ir ŪB problemos yra siejamos su bankų savininkais. Dėl to jie negali sugriauti bankų sistemos. Na, ir bet žinant, kad prieš kelerius metus bankrutavo „Snoro“ bankas ir, kad per paskutinius 24 mėnesius girdime apie Lietuvos kredito unijų apribojimus, dar dabar ŪB problema. Tai pareikalautų daug žmonių kantrybės, kad būtų išvengta panikos.“⁵⁷ Kai kurios publikacijos citavo banko klientų mintis apie jų jausmus. Jos informavo, kad kai kurie klientai patyrė šoką, kai matė, jog uždaromas pagrindinis ŪB pastatas Kaune. Žmonės tiesiog eidavo prie banko ir skaitydavo ten pateikiamą informaciją ant lango. Nebuvo didelių minių, tiesiog venas paskui kitą eidavo. Žmonės kalbėjo: „atėjau paimti mamos pensijos, o dabar esu nustebinta, nes nei bankas, nei pinigų išdavimo automatai neveikia. Kaip gyvensime be pinigų?“, „visi mano pinigai ir mano vyro pinigai pražuvo. Mes taupėme, o dabar tokia situacija.“⁵⁸Trečiasis diskursas atspindėjo žmonių reakcijas, kurios rodė, jog visuomenė nustebusi, bet tikrai nėra karingai nusiteikusi.

Ketvirtoji diskurso tema buvo „Žalgirio“ krepšinio klubo problemos. Kaip ši komanda išgyvens ir baigs sezoną be pinigų. Tai svarbu lietuviams, nes komanda turi senas tradicijas ir visi Lietuvoje mėgsta krepšinį. Komanda in-

⁵⁵ *Šešias dienas finansinių paslaugų nebus: ką reiškia apribota finansinė veikla?*,

<http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/sesias-dienas-finansiniu-paslaugu-nebus.d?id=60653609#ixzz2QF3hPr>
<http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/sesias-dienas-finansiniu-paslaugu-nebus.d?id=60653609#ixzz2QFesVD>
 Mp, 13 02 2013.

⁵⁶ *B. Bradauskas: nors Ūkio bankas ne gėlė, bet ir ne dilgėlė*, <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/bbradauskas-nors-ukio-bankas-ne-gelele-bet-ir-ne-dilgele.d?id=60655207#ixzz2QFk0h7oc>, 12 02 2013.

⁵⁷ *Finansų analitikas V.Katkus: Ūkio banko bėdos – kaip pusė „Snoro“ problemų*, <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/finansu-analitikas-vkatkus-ukio-banko-bedos-kaip-puse-snoro-problemu.d?id=60654615#ixzz2QFiSfNAw>, 15 02 2013.

⁵⁸ *Uždarytas centrinis Ūkio bankas – klientams šokas*, <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/uzdarytas-centrinis-ukio-bankas-klientams-sokas.d?id=60655037#ixzz2QFj6zDCs>, 12 02 2013.

formavo, kad jiems tokia situacija buvo siurprizas.⁵⁹ Šis diskursas buvo aktualus visuomenei, bet saugumo jausmui tikėtina neturėjo daug reikšmės.

Vėliau dominavo galimų ŪB žlugimo priežasčių aptarinėjimas, kiek prie to prisidėjo banko savininkas ir jo hobiai. Pavyzdžiui, V. Romanovas, pasak Lietuvos banko pirmininko pavaduotojo, daug dėmesio kreipė į nebankines sferas tokias kaip krepšinio klubas. Tokiu būdu ŪB galėjo maskuoti banko problemas.⁶⁰ Vasiliauskas taip pat kalbėjo, kad paskutinė Romanovo veikla, kai jis pareikalavo iš Kauno miesto savivaldybės 10 mln. Lt savo „Žalgirio“ klubui, buvo viena svarbiausių ŪB žlugimo priežasčių.⁶¹ Priežasčių aptarimas svarbus visuomenei, bet tai jau ne nesaugumo skatinimas.

2.3. Proceso etapų išskyrimas, veikėjų pozicionavimas ir dominuojančių diskursų rekonstrukcija

Nuo pat pirmosios žinios – neva informacija apie „Snoro“ problemas neturi pagrindo (garantuotas metodas panikai paskleisti!) – proceso veikėjais tampa pagrindinės politinės institucijos. Pirmajam proceso etapui būdingas siunčiamų žinių nenuoseklumas, sudėtinga suprasti, kokio visuomeninio efekto tikimasi paskelbiant tą ar kitą žinią (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. „Snoro“ žlugimo 1 etapas: nervingai pabrėžiamas problemos nebuvimas ar jos lokumas

Data	2011 m. lapkričio 4–15 d.
Veikėjai	Lietuvos bankas, prokuratūra, prezidentūra
Tipinės frazės portaluose	Komentarų nebus; „Snoras“ mokus; nežadama veikti prieš lietuviško [potekstėje – rusiško?] kapitalo bankus
Vaidzinis pateikimas	Pinigų banknotų Pluoštas

Tik po 12 dienų galima vienareikšmiškai konstatuoti būdingus panikos požymius ir kryptingas įvairių valdžios institucijų pastangas tą paniką suvaldyti (antrasis etapas, žr. 2 lentelę).

⁵⁹ *Sustabdžius Ūkio banko veiklą, LKL čempiono „Žalgirio“ ateitis pakibo ore*, <http://sportas.delfi.lt/krepšinis/sustabdžius-ukio-banko-veikla-lkl-cempiono-zalgirio-ateitis-pakibo-ore.d?id=60655011#ixzz2QFjasOkd>, 12 02 2013.

⁶⁰ *R.Kuodis: Ūkio bankas galėjo finansines problemas maskuoti per „Žalgirį“*, <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/rkuodis-ukio-bankas-galejo-finansines-problemas-maskuoti-per-zalgiri.d?id=60657769#ixzz2QFnNPcpr>, 12 02 2013.

⁶¹ *Paskutinę vinį į Ūkio banko karstą įkalė pats V.Romanovas*, <http://verslas.delfi.lt/ukiobankas/paskutine-vini-i-ukio-banko-karsta-ikale-pats-vromanovas.d?id=60659209#ixzz2QFnzVFpD>, 13 02 2013.

2 lentelė. „Snoro“ žlugimo 2 etapas: panika ir bandymai ją suvaldyti

Data	2011 m. lapkričio 16 d.
Veikėjai	Lietuvos banko vadovas, prokuratūra, Prezidentė, Ministras Pirmininkas, finansų ministras, Valstybės saugumo departamento vadovas, Europos Komisijos narys
Tipinės frazės portaluose	Pradingo milijardas; įtariama nusikalstama veikla; „Snoras“ numanomai nemokus; nacionalizacija; indėliai saugūs; tik dešimtadalis rinkos; žmonių eilės prie banko skyrių; internetinė sistema sutriko; sumažinti grėsmę valstybei ir indėlininkams
Vaizdinis pateikimas	Žmonės būriuojasi prie banko skyrių; veikėjų veidai

Dar po 6 dienų situacija ima atrodyti suvaldyta: grėsmė bankų sistemai suvokiama kaip lokalizuota iki vieno banko, viešojoje erdvėje nebematyti pagrindinių politikos veikėjų, o pagrindiniu veikėju tampa žiniasklaida, kuri svarsto versijas, kaip vertinti tai, kas įvyko (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. „Snoro“ žlugimo 3 etapas: kritika, abejonės, sąmokslų versijos

Data	2011 m. lapkričio 22 d.
Veikėjai	Žiniasklaida
Tipinės frazės portaluose	Lietuvos bankas, ministrų kabinetas ir Seimas – užsienio specialiųjų tarybų marionetės; bankas nebuvo nemokus; joks kitas bankas nebankrutuos; geriau negu „Parex“ Latvijoje; etninės mažumos neturi informacijos; Rusija; Latvijos „Krajbanka“; „Snoro“ savininkai slepiasi Anglijoje
Vaizdinis pateikimas	Žmonės tebesibūriuoja prie banko skyrių

Dar po savaitės tie svarstymai pasibaigė, o pasekmės individualizuojamos: Lietuvos banko vadovas priskiria sau suvaldytos situacijos sėkmę, o atskiri nukentėję asmenys išlieja nuoskaudas (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. „Snoro“ žlugimo 4 etapas: visuotinė panika atslūgusi, nuoskaudos individualizuojamos

Data	2011 m. gruodžio 1 d.
Veikėjai	Lietuvos banko vadovas, nukentėję individai
Tipinės frazės portaluose	„Veikiau tiksliai, laiku ir tinkamai“ (Lietuvos banko vadovas); „Tai buvo nehumaniškas veikimas“ (Juozas Statkevičius)
Vaizdinis pateikimas	Banko vadovas, nukentėję individai

Dar po keliolikos dienų galima konstatuoti atokųjį proceso poveikį: jis apibūdinamas kaip klasikinis kognityvinis disonansas – visuomenės apklausų duomenys rodo kritišką nepasitikėjimą komerciniais bankais, tačiau juose laikomų indėlių apimtys iš esmės nemažėja (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. „Snoro“ žlugimo 5 etapas: kognityvinis disonansas kaip šalutinis proceso poveikis

Data	2011 m. gruodžio 17 d.
Veikėjai	Politikai (vieni kitus kaltinantys pozicijos ir opozicijos veikėjai); viešosios nuomonės tyrėjai
Tipinės frazės portaluose	Krizės išvengta; nepasitikima bankų sistema
Vaizdinis pateikimas	Veikėjų veidai; statistiniai pasitikėjimo bankais duomenys

Kiek daugiau negu po metų įvykusio banko žlugimo atspindžiai tuose pačiuose žiniasklaidos portaluose leidžia išskirti panašius penkis proceso etapus. Kaip rodo apibendrinantys duomenys 6–10 lentelėse, išskirtinos daugiau ar mažiau tos pačios veikėjų grupės. Galima rekonstruoti ir analogiškus proceso raidos etapus, kaip ir „Snoro“ žlugimo atveju. Vis dėlto esama svarbių niuansų. Neabejotinai, „Snoro“ banko žlugimo patirtis padarė įtaką ir politikos veikėjams, ir pačiai visuomenei. Praktiškai nuo pat pirmojo etapo problemos įvardijamos tiksliai ir konkrečiai (žr. 6–7 lenteles). Visuomenė dar gerai atsimena „Snoro“ žlugimą, todėl su juo linkstama lyginti ir kitus atvejus. Svarbų poveikį visuomenės suvokimui turėjo daryti pozityvi žinia, jog „tai – NE „Snoro“ atvejis“. Panikai pagrindo esama, tačiau ji palyginti labai greit suvaldoma, o ir kiti proceso etapai užtrunka trumpiau.

6 lentelė. Ūkio banko žlugimo 1 etapas: aiškus problemos apibūdinimas pripažinimas

Data	2013 m. sausio mėnesio pabaiga–vasario pradžia
Veikėjai	Lietuvos bankas, Prezidentė, prokuratūra
Tipinės frazės portaluose	Galimas pinigų plovimas; Ūkio banko pagrindinio akcininko finansinės problemos; tai ne „Snoro“ atvejis
Vaizdinis pateikimas	Veikėjų veidai; pinigų banknotai

7 lentelė. Ūkio banko žlugimo 2 etapas: panikos požymius keičia saikingas optimizmas

Data	2013 m. vasario 12 d.
Veikėjai	Lietuvos bankas, žiniasklaida
Tipinės frazės portaluose	Tai ne „Snoro“ atvejis; neefektyvi veikla, bet ne nusikaltimas; vidinės, bet ne bankų sistemos problemos; žmonių nervai turėtų būti geležiniai
Vaizdinis pateikimas	Eilės prie banko skyrių; veikėjų veidai

Aprimus visuomenės panikai, žiniasklaidoje pradama svarstyti apie banko žlugimo priežastis, informacijos nutekėjimą galimybes ir sąmokslų teorijas su finansų ekspertais (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. **Ūkio banko žlugimo 3 etapas: kritika, abejonės, sąmokslų versijos**

Data	2013 m. vasaris
Veikėjai	Finansų ekspertai
Tipinės frazės portaluose	Ar buvo nutekinta informacija?
Vaizdinis pateikimas	Veikėjų veidai

Nuoskaudos gana greit individualizuojamos (žr. 9 lentelę). Vis dėlto pripažįstama, kad nukentėję asmenys privalo „turėti geležinius nervus“. Visuomenės kognityvinio disonanso būseną tampa nuolatinė: bendras nepasitikėjimas komerciniais bankais išlieka, bet jau visai paradoksaliai, nes kai kurie iš tų neva nepatikimų komercinių bankų, ir kai jais nepasitikima, sugeba laimėti kovą dėl klientų (žr. 10 lentelę).

9 lentelė. **Ūkio banko žlugimo 4 etapas: individualizuotos nuoskaudos**

Data	2013 m. vasaris
Veikėjai	Žiniasklaida
Tipinės frazės portaluose	Taupėme, o štai...
Vaizdinis pateikimas	Neveikiantys bankomatai

10 lentelė. **Ūkio banko žlugimo 5 etapas: šalutinis proceso poveikis**

Data	2013 m. kovas
Veikėjai	Žiniasklaida
Tipinės frazės portaluose	Bankų kova dėl klientų
Vaizdinis pateikimas	Bankų atstovų veidai

Išvados

Taikant naujojo institucionalizmo porūšių teorines prieigas, išanalizuoti dviejų bankų – „Snoro“ ir Ūkio banko – žlugimo atvejai. Su sąlyga, kad atskiros žiniasklaidos priemonės yra suinteresuoti politinio lauko veikėjai, vertinome

naujienų portalų medžiagą kaip objektyvų informacijos šaltinį, tinkamą procesui atsekti ir diskurso naudojamoms priemonėms (re)konstruoti.

Naudodami istorinio institucionalizmo prieigą, bankų žlugimo reiškinį interpretavome atsižvelgdami į ankstesnę politinę patirtį. Politinė patirtis sulig kiekvieno banko griūtimi (kritiniai posūkio taškai) veda prie vienokio ar kitokio nusistovinto politikos lauke konsensuso minėtu klausimu. „Kelio priklausomybės“ koncepcija leido įvertinti, kaip nauja patirtis yra veikiamą panašios ankstesnės patirties: struktūrinė aplinka, susiformavusi aplink „Snoro“ žlugimą buvo veikiamą senos, bet dar nepamirštos, ankstyvojo posovietmečio bankų žlugimo patirties, o Ūkio banko žlugimas rutuliojosi visiškai dar naujos visuomenės ir politikos patirties, įgytos žlungant „Snorui“, struktūriniame kontekste. Tad iš tiesų pasitvirtina, kad istorinis institucionalizmas turi stiprią aiškinamąją galią, nors ir nureikšmina (ar nepakankamai atsižvelgia) idėjų ir aktyvios veikėjų įtakos struktūrinei aplinkai svarbą.

Diskursyvinis institucionalizmas, pripažįstantis idėjų svarbą veikėjų sprendimams, ir jog veikėjai sąmoningai veikia struktūrinę procesų aplinką, suteikia procesų suvokimui reikiamą išbaigtumą. Pagrindiniai proceso veikėjai (Lietuvos bankas, valstybės vadovai, žiniasklaida) suvokiami kaip aktyviai formavę politikų ir visuomenės reakciją: bankas žlunga, bet tai nėra svarbiausia grandis komercinių bankų sistemoje; tai ne bankų sistemos griūtis; situacija valdoma. Lietuviškoji žiniasklaida tapo terpe, kuria sklido signalai apie tai, kaip vertinti situaciją. Tad ir vertinant pagal normas, politikos lauko veikėjai (priskiriant prie jų ir pagrindines žiniasklaidos priemones) tinkamai susigaudė situacijoje, minimizavo negatyvias pasekmes.

Visuomenės segmente, nuolat nesekančiame lietuviškosios žiniasklaidos pranešimų, nerimo nuotaikos atrodo reikėsi labiau: ten situacija kartais buvo priimama net ir fatališkai („santaupos dingsta“).

Politiškai ištirtoji problema laikytina marginalija, neturėjusia esminės įtakos pagrindiniams politikos procesams. Ko gero, tai skiriasi nuo ankstyvojo posovietmečio, kai indėlių saugumas buvo tapęs svarbiu argumentu partijų kovoje dėl valdžios. Vis dėlto, atsižvelgiant į ilgalaikį poveikį tarptautiniams valstybės bankų sektoriaus vertinimams, tenka pripažinti, kad tų dviejų bankų žlugimas, kaip neva dažnas reiškinys, požiūrį į Lietuvą pablogino.

Visuomenės būseną, sukeltą bankų žlugimo, galima apibūdinti kaip klasikinį kognityvinio disonanso atvejį: pavirkavę, kad komerciniai bankai Lietuvoje nepatikimi, gyventojai toliau sėkmingai naudojami komercinių bankų paslaugomis.